

HASAN TAŞCI

1968'de Rize'nin Çayeli ilçesinde doğdu. 1979 senesinde Haremtepe Veis İlkokulu'ndan, 1986'da Çayeli İmam Hatip Lisesi'nden mezun oldu.

1991 yılında İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakóltesi Kamu Yönetimi Bölümü'nden mezun olduktan sonra, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi Anabilim Dalı Sosyal Siyaset Bilim Dalı'ndan, "İşletmelerde Personel Eğitiminin Verimliliğe Etkisi" konulu tezle master derecesi aldı. 2012 senesinde de, "Kent Meydanı Kent Kimliği İlişkisi; Üsküdar Meydanı Örneđi" adlı tezle doktora derecesi almıştır.

1990-1995 yılları arasında İlim Yayma Cemiyeti'nde yöneticilik, 1995-2009 yıllarında İGDAŐ'da yöneticilik ve denetçilik yaptı. Halen Esenler Belediyesi'nde Kütüphane Müdürlüğü ve Esenler Şehir Düşünce Merkezi tarafından çıkarılmakta olan Şehir ve Düşünce adlı derginin editörlüğünü yapmaktadır. Evli ve dört çocuk babasıdır.

kaknüs yayınları: 640
şehir ve mimarlık: 1

isbn: 978-975-256-424-4
yayıncı sertifika no: 11216

1. basım, 2014 istanbul
2. basım, 2021 istanbul

kitabın adı: bir hayat tarzı olarak şehir, mekân, meydan
yazarı: hasan taşçı
kaknüs yayınları© 2014

anahtar kelimeler: şehir, mekan, meydan, şehirli, kent kültürü,
çarşı, sokak, medeniyet, kamusal alan, kentsel mekân

yardımcı editör: cevriye kibar bağdatlı
teknik hazırlık: yusuf yağ
kapak düzeni: kaknüs ajans
baskı: alemdar ofset
cilt: çevik matbaacılık

bütün yayın hakları saklıdır.
bu kitap telif sahibinin izni olmaksızın kısmen ya da tamamen yeniden basılamaz,
herhangi bir kayıt sisteminde saklanamaz, hiçbir şekilde elektronik, mekanik,
fotokopi ya da başka türlü bir araçla çoğaltılıp iletilemez.

kaknüs yayınları

kızkulesi yayıncılık ve tanıtım hiz.

merkez: mimar sinan mah., selâmi ali efendi cad., no: 33, üsküdar, istanbul

tel: (0 216) 341 08 65 kitap@kaknus.com.tr

dağıtım: çatalçeşme sk., defne han, no: 27/3, çağaloğlu, fatih, istanbul

tel: (0 212) 520 49 27 satis@kaknus.com.tr

www.kaknus.com.tr

    /kaknusyayinevi

Hasan TAŞCI

Bir Hayat Tarzı Olarak
ŞEHİR, MEKÂN, MEYDAN

Şehir, bir terbiyenin ve zevkin etrafında
teŐekkül eden müŐterek bir hayattır.

kak1üs

Bitmeyen bir hikâyedir şehir.

İçindekiler

Önsöz	9
Giriş	11

BİRİNCİ BÖLÜM

Şehir ve Mekân

BİRİNCİ KISIM

Şehir; Bitmeyen Hikâye	21
Tarihsel Açıdan Şehir	30
Coğrafi Olarak Şehir	35
Ekonomik Açıdan Şehir	38
İdare Hukukunun Objesi Olarak Şehir	42
Sosyolojik Açıdan Şehir	45
Kültürel Açıdan Şehir	49
Kültür	51
Kent Kültürü	54
Bilimsel Bilgi Alanının Dışındaki Şehir	58

İKİNCİ KISIM

Mekân; Zamanın Peteği	65
Morfolojik Olarak Kentsel Mekân.	71

Sert Mekân-Yumuşak Mekân	72
Kapalı-Açık Mekân	73
Pozitif-Negatif Mekân	73
Statik-Dinamik Mekân	75
Toplumsal Örgütlenmenin Ürünü Olarak (Ontolojik)	
Kentsel Mekân.....	76
Mekânda Toplumsal Örgütlenme: Kamusalılık.....	79
Kamusalılığın Mekâna Yansıyan Uygulaması:	
Kamusal Açık Alanlar.....	83
Kamusal Açık Alanların Temel Nitelikleri.....	86
Kamusal Alanlar Toplumsallaşmaya Katkı Sağlarlar	88
Kamusal Alanların Kentsel Kimliğin Oluşmasına	
Katkı Sağlarlar.....	89
Kamusal Alanlar Sosyal ve Mekânsal Formların	
Karşılaştığı Yerlerdir	89
Kamusal Alanlar Bilgi, Mal ve Fırsat Olanakların	
Dolaştığı Yerlerdir	90
Kamusal Alanlar Planlanmayan	
Karşılaşmaların Mekânıdır	90
Kentsel Mekânın Mimarı: Kentli	92

İKİNCİ BÖLÜM

Meydan

BİRİNCİ KISIM

Meydan, Şehirin İlk Mekânı	101
Batı Şehrinde Meydanın Tarihi Serüveni	109
Eski Yunan Öncesi Şehirlerde Meydan	110
Eski Yunan ve Agoralar	112
Eski Roma ve Forum	118
Ortaçağ Kent Meydanı	123
Rönesans Döneminde Meydan	127

Sanayi Devrimi Sonrasında Meydan	131
Amerikan Şehirlerinde Meydan	133
Batı Dışı Toplumlarda Meydan	137
Çin ve Hint Şehir Geleneğinde Meydan	138
İslam Şehir Geleneğinde Meydan	140
Selçuklular ve Osmanlılar'da Kent Meydanı	147
Cumhuriyet Türkiye'sinde Meydan	155
Postmodern Bir Yaklaşım: Alışveriş Merkezleri ve İnternetin Oluşturduğu Sanal Meydan	159

İKİNCİ KISIM

Meydan; Herkes İçin Bir Yer	165
Biçimsel ve İşlevsel Açından Kent Meydanı Türleri ve Kentsel Yaşamdaki Rollerini	177
Biçimsel Açından Meydan Türleri	178
Kapalı Meydanlar	180
Dominant Meydanlar	182
Merkezî Meydanlar	183
Grup Meydanlar	184
Amorf Meydanlar	184
İşlevsel Açından Meydan Türleri	186
Çok Fonksiyonlu Merkezi Kent Meydanları	187
Pazar Kurulan (Ticarî İşlevli) Meydanlar	188
Röprezantatif (Gösteriş) Meydanları	189
Dinî Yapıların Bulunduğu Meydanlar	189
İstasyon Meydanları	190
İskele Meydanları	191
Gösteri Alanı Olan Meydanlar	192
Sanatsal ve Kültürel Ağırlıklı Meydanlar	193
Meydanların Temel Fonksiyonları	196
Meydanlar Sosyalleşme Alanlarıdır	197

Meydanlar Kullanıcıların Tesadüfi	
Karşılaşma Alanlarıdır	198
Meydanlar Uyarıcı ve Yönlendirici İşlev Görürler	199
Meydanlar Hayatın Akışını Yavaşlatırlar	200
Meydanlar Rekreasyon Alanlarıdır	201
Meydanların Kentsel Yaşamdaki Rolü	203
Meydanlar Olağanüstü Durumlar İçin Toplanma	
Alanlarıdır	205
Meydanlar Şehrin Merkezleridirler	208
Meydanlar Şehrin Tarihinin Sahnesidirler	209
Meydanlar Şehir Hayatının Sahnesidirler	212
Meydanlar Demokrasinin Göstergesidir	214
Meydanlar Siyasî Gücün ve Olayların Sahnesidirler	215
Kızıl Meydan (Moskova, Rusya)	217
Tiananmen Meydanı (Pekin, Çin)	218
Concorde Meydanı (Paris, Fransa)	219
Trafalgar Meydanı (Londra, İngiltere)	220
Mayo Meydanı (Buenos Aires, Arjantin)	220
Tahrir ve Rabia Meydanları (Kahire, Mısır)	221
Özgürlük Meydanı (Tahran, İran)	221
Taksim Meydanı (İstanbul, Türkiye)	222
Beyazıt Meydanı (İstanbul, Türkiye)	222
Kaynakça	223
Dizin	233

Önsöz

“Andolsun kaleme ve satır satır yazdıklarına.”
Hamd olsun Allah’a ki “O kalemle yazmayı öğretendir,
insana bilmediğini öğretendir.”

Herkes için bir yer konumunda olan şehir ve onun mekânları toplumların hayat biçimleri ve algılarına göre ortaya çıkıp gelişirler. İnsanların hikâyelerinin toplamının mekân organizasyonu olan şehir, geçmiş-şimdi-gelecek zamanların aynı anda yaşandığı kurumsal bir yapıdır. Benzer şekilde şehir, kentsel mekân ve kent meydanı her tarihi dönemde ve her toplumda o toplumun yaşam biçimi ve inanç değerlerini yansıtan şekilde farklı formlarda ortaya çıkmış ve gelişmiştir.

Uzun yıllara dayanan doktora tez çalışmamdan uyarlanan bu kitap şehre toplumsal ilişkilerin mekânsal organizasyonu olarak bakmaya çalışan bir düşüncenin ürünüdür. Son senelerde çokça tartışılmakta olan kent meydanları bu bakış açısıyla ele alınıp değerlendirilmiş ve meydanın gerçekte hangi yaşam biçimi, dünya görüşü ve ihtiyaca binaen ortaya çıktığı araştırılmıştır.

Hasan TAŞCI
İstanbul 2013

Giriş

Toplumların hayat biçimlerini etkileyen düşünsel, coğrafi, kültürel, sosyolojik ve benzeri şartlar nelerdir ve bunların mekâna yansiyıp onu biçimlendiren boyutları nasıldır? Pek tabiidir ki şehri ya da kentsel mekânı algılayabilmek için bu sorulara cevap aramak gerekmektedir. Şehirlerin, kentsel mekânların ve meydanların varlık ve biçimlerinin o şehirde veya mekânda yaşayanların dünya görüşleriyle, hayat tarzlarıyla doğrudan ilintili olduğu genel kabul gören bir yaklaşımdır. Bir ön kabulle olmamakla birlikte, böyle bir arka planın var olabileceği düşüncesiyle hareket edilecek olursa, şehrin arka planındaki medeniyet olgusunu anlamak ve onu oluşturan toplumsal geçmişini açıklığa kavuşturmak, şehrin kendisinin veya mekânlarının daha iyi algılanabilmesini mümkün kılacaktır.

Şehre ve kentsel mekâna dair yapılan çalışmalarda mekânsal biçim ve işlevler ayrı olarak ele alınırken, fonksiyona dayalı biçim ve tersi olarak biçime dayalı fonksiyonlar açısından da değerlendirilmeler yapılmış olup, mekânı ortaya çıkaran toplumların düşünce yapıları, inanç sistemleri ile mekânın varlığı/yokluğu veya biçimi arasında doğrudan ilişki kuran çalışmalara çokça rastlanmamaktadır. Oysa insan dahil olmak üzere her varlığı anlayabilmenin yolu ontolojik bir tahlille mümkündür.

Gerek inançlarından ve gerekse geleneklerinden gelen anlayışlarını şehre ve onun mekânlarına yansıtan toplumlar bu doğ-

rultuda onu oluşturmuş ve biçimlendirmişlerdir. Kentsel mekân, varlıksal (ontolojik) ve biçimsel (morfolojik) açıdan ele alındığında, doğrudan doğruya onu oluşturanların ve kullananların dinî, siyasi ve ideolojik bakış açılarının etkisi altında olduğu anlaşılabilecektir. “Cemiyetlerin tarihi gelişimini, zaman perspektifi içinde ele alarak, onları belirli fikir kalıpları etrafında açıklayan sistematik düşünce tarzına tarih felsefesi” denmektedir.¹ Bu yaklaşıma benzer bir şekilde, şehrin ve ona ait mekânların, formların tarihi gelişiminin belirli toplumsal olgular ve fikir kalıpları arasında incelenerek yorumlanmasına ihtiyaç vardır. Şehrin tarihine, onu ortaya çıkaran kurucu güce ve tarih boyunca biçimlendiren sosyal yapılara dair bir felsefi kurgu olmadan şehri tam tanımlayabilmek ya da anlayabilmek mümkün görünmemektedir.

Konu bilimsel metodoloji açısından ele alınacak olursa, sosyal yapıyı ve kültürel geçmişi ele almadan yapılacak bilimsel bir değerlendirilmenin sağlıklı sonuçlar vermeyeceğini söylemek mümkündür. Johan Galtung, bu duruma işaret ederek sosyal yapıyı göz önüne almayan herhangi bir bilimsel metodolojinin yanlış sonuçlara sebep olacağını belirtmiştir.² Bir şehri, kentsel mekânı anlamak için ardındaki medeniyet birikimini ve düşünce dünyasını kavramak gerekir. Çünkü “şehircinin teknisyen olarak dahil olduğu sürecin sadece teknik boyutlarına göre tanımlanamayacağı sonucuna kolaylıkla varılabilir. Gerçekten bu süreç, fonksiyon ve saikleri farklı olan aktörleri sahneye çıkartmaktadır. Teknik saik ve fonksiyonlar ise bu duruma göre ikinci dereceye düşmeseler bile, kaçınılmaz şekilde şehircilik sürecinin karmaşık bir sosyal faaliyet içinde messedilmesine imkân veren pratik saik ve fonksiyonlara bağlı bulunmaktadır.”³

Tarihi İpek Yolu üzerinde, şu an işlevsiz olan eski bir köprü veya kale, geçmişte ait olduğu ticarî yoldan bağımsız olarak düşünülüp yorumlanırsa, varılacak netice; “gereksiz bir yerde gereksiz bir kale veya köprü” olduğudur. Bunun gibi kentsel mekânları da

1 Orhan Türkdoğan, *Sosyal Hareketlerin Sosyolojisi*, Birleşik Yayıncılık, İstanbul, 1997, s.323.

2 Johan Galtung, *Methodology and Ideology*, Christian Ejlertsen, Copenhagen, 1977, p.113.

3 Georges Granai, Fanton Françoise, *Sosyoloji ve Şehircilik Planları Aix-En Provence*, Çeviren: Ela Güntekin, Ankara, 1969, s.62.

kentin bütününden ve toplumun değerlerinden ayrı olarak görüp yorumlamak doğru olmayan önermeler ve yargılar ortaya çıkarabilecektir. Bundan dolayıdır ki kentsel mekânı, sokağı, caddeyi, kent meydanını, toplumun hayatı ve kentin dolaşım bütünlüğü içinde yorumlamak gerekmektedir.

Batı toplumlarındaki bir kısıtlamaya tabi olmadan yaşama anlayışı ve açık hayat tarzı birçok şeye olduğu gibi kentsel mekâna da yansımış, onu biçimlendirmiştir. Özel hayatın her yönüyle gizli kalması (mahremiyet), Doğu topluluklarında olduğu kadar katı kurallara bağlı olmadığından, bu durum sosyal davranışlarda, sanatta ve kentsel mekânda kendisini ortaya çıkarmıştır. Mekânda kendini hissettiren bu yaklaşıma Batı sanatının ayırt edici ürünü olan romanı da örnek olarak vermek mümkündür. Yaşananların anlatımı olan roman bu toplulukların bir edebi ürünü olarak özel hayatı ifşa etmekteyken, açık kamusal mekânlar, özellikle de kent meydanları, hayatı toplumun gözü önünde yaşama algısının ortaya çıkardığı kentsel mekân formlarıdır. Cemil Meriç, romanı; “Roman, başlangıcından itibaren, bir ifşadır... Demek ki roman, başka bir dünyanın, başka bir ruh ikliminin, başka bir toplumun eseridir. Daha zavallı bir dünyanın, daha dışı bir manevi iklimin, daha geveze bir toplumun...” diye tanımlamaktadır.⁴ Doğu toplumlarında, özellikle de İslam toplumlarında inançlardan kaynaklanan mahremiyet anlayışı gereği özel hayatın gizli kalması esas olduğundan, özel mekân olan evden başlayarak kentsel ortak mekânlara kadar her şey buna göre biçimlendirilmiştir. Ancak Avrupa’da Ortaçağ sonrasında başlayan ve Sanayi Devrimi’yle sızırma yapan büyük değişimler neticesinde oluşan sermaye birikimleri yeni bir hayat tarzını ortaya çıkarmış ve oluşan bu seküler hayat tarzı, bütün dünyada etkisini göstermiştir. Kentleşme ile kapitalist sermaye birikimi arasındaki bir ilintinin varlığı, kapitalizmin üretim süresi ile sermaye dolaşım süresini kısaltma eğilimlerinin kentsel mekânın gelişmesine yol açtığı şeklinde açıklanmaktadır.⁵

Kentsel mekânı açıklayan yaklaşımlarda temel iki varsayımın (uzmanlaşmaya dayanan kent-kır ayrımı ve sermaye birikimi ile kentleşme arasındaki ilişki) kabul edilmesi ve bu iki tarzın da ayrı

4 Cemil Meriç, *Kırk Ambar*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2006, s.287.

5 Nur Vergin, *Kentleşme ve Siyasal Yaşam*, Doçentlik Tezi, 1977, s.9

ayrı uygulandığında yetersiz kalması konuyu bir başka açıdan önemli kılmaktadır. Biçimsel ve anlamsal bu iki tarzın birbirinden bağımsız düşünülemediği gerçeği kentsel mekânla kent kimliği arasındaki ilişkinin araştırılmasını önemli hale getirmektedir. Harvey, “güçlü bir sosyolojik muhayyileye sahip olan birçok kişi vardır ki, mekânsız bir dünyada yaşayıp çalışıyormuş gibi görünürler. Güçlü bir “mekânsal bilinç” ya da “coğrafi muhayyile”ye sahip olan bazıları da, mekânın biçimlendirilmesinin toplumsal süreçler üzerinde ne kadar derin bir etkisi olduğunu görmezler” şeklindeki yaklaşımıyla insan davranışlarıyla mekân arasındaki ilişkinin güçlülüğüne dikkat çekmiştir.⁶

Mekânı sosyo-kültürel arka planı bağlamında ele alıp kavramanın yanında, konuyu önemli hale getiren bir başka durum ise, teknolojik gelişmeyle birlikte sanayi yapılarının ve bunlara bağlı alanların boşalmasıyla ortaya çıkan boşlukların değerlendirilmesi çabası ile kamusal mekân fikrinin yaygınlık kazanıp, son on, onbeş senede bilimsel alanda daha fazla gündeme taşınmaya başlanmış olmasıdır. Sanayi Devrimi ile oluşmuş olan ölçek ekonomisinin de önemini kaybetmesiyle, toplum tarafından değerlendirilebilecek, yerel idareciler açısından ise değerlendirilme zorunluluğu olan büyük kapalı veya açık mekânlar oluşmaya başlamış, bunlar da kamusal mekân fikrinin ağırlık kazanmasına yol açmıştır.

Bunun yanı sıra toplumsallığın azaldığı ve açık toplumsal alanlara artık eskisi kadar gereksinim kalmadığı yönündeki tezlerin aksine son zamanlarda Tunus ve Mısır başta olmak üzere Ortadoğu ülkelerinde meydana gelen toplumsal başkaldırıların merkez üslerinin kentlerin meydanları olması da bu konuyu sosyolojik arka planıyla ele almanın bir gereklilik olduğunu ortaya çıkarmıştır.

Cevaplanması gereken bir diğer soru da, kentsel mekânla, mekân ve mekânı kullanan birey olan kentlinin ortaklaşa oluşturdukları “kent kimliği” arasında bir ilişki olup olmadığı, varsa bu ilişkinin yönü ve yoğunluğunun ne olduğudur. Bu sorunun cevabını ararken kentsel mekânın sosyal arka planına gitmek ve uygarlık tarihi boyunca mekânı ortaya çıkartan değişkenlerin neler

6 David Harvey, *Sosyal Adalet ve Şehir*, Çeviren: Mehmet Morali, Metis Yayınları, İstanbul, 2009, s.29.

olduğunu araştırmak gerekmektedir. Kent kimliğinin oluşmasında mekânların biçimsel etkisi üzerinden hareketle yapılan tanımlamalar kenti ortaya çıkaran ve kullanan en önemli unsur olan kentliyi göz ardı eden bir yaklaşım olduğundan eksik kalmakta ve sorunun çözümüne gerekli katkıyı sağlayamamaktadırlar. Kentsel mekân ile kent kimliği arasındaki ilişkiyi tanımlarken, kentlinin gerek mekânın oluşumuna ve mekân üzerinden kentsel kimliğe katkısını ve gerekse doğrudan doğruya kentsel kimliğe yaptığı katkıyı incelemek gerekmektedir. Kentsel mekânı kullanan birey yani kentli her iki durumda da kentsel kimliğe mekân üzerinden katkı yapmaktadır. Birincisinde mekânı oluşturma aşamasında diğer bireylerle birlikte toplumun içinden geçtiği kimliği mekâna yansıtarak kentsel kimliğe katkı yaparken, diğerinde ise birey olarak yaptığı her eylemi kentsel mekânda gerçekleştirerek kentsel kimliğin oluşmasına katkı yapmaktadır.

Günümüz şehirciliği açısından birinci ve öncelikli sorun, “niçin böyle?” sorusuna cevap aramak yerine, ortaya çıkan kentsel formu biçimsel açıdan ve kullanıcıların algılarına dayanarak değerlendirmek ve bundan öte bir çaba içinde olunmamasıdır. Medeniyetlerin kendi yaşam biçimleri ve uygarlık seviyelerini yansıtan en karmaşık ve kapsamlı yapı olan şehir ve oradaki mekânları, sosyal, kültürel ve kimliksel arka planlar olmadan anlamak ve algılamak mümkün değildir. “Mekânın doğasını”⁷ anla-

7 “Kentsel olguları ve genelde toplumu anlayabilmek için uygun bir mekân kavramını tanımlamak yaşamsal önemdedir, ama yine de mekânın doğası, sosyal araştırmacılar için bir sır olarak kalmıştır. Mekânı mutlak bir kavram olarak görürsek, maddeden bağımsız bir “kendinde şey” haline gelir. Olguları ayırt edebileceğimiz ve sınıflandırabileceğimiz bir yapıya sahip olur. Görelî mekân görüşü ise, onun sadece birbirleriyle bağlantı halindeki nesnelere varlığı sayesinde var olan, bu nesnelere arasındaki bir ilişki olarak anlaşılmasını gerektirir. Mekânın görelî olarak bakılabileceği başka bir yön daha var. İlişkisel mekân. Mekânın, Leibniz’in bakışıyla nesnelere içinde görülmesi ve bu anlamda nesnelere de ancak kendi içinde başka nesnelere ilişkiler içererek ve bunları temsil ederek var olduğunun kabul edilmesi... Bir kez mekânın ne olduğunu anlar ve onu göstermenin yollarını bulursak, o zaman insan davranışları anlayışımızı genel bir mekân kavramı içine oturtup, kentsel olguların içine girebiliriz... Mekân kendi başına mutlak, görelî ya da ilişkisel değil, duruma göre bunlardan bir ya da birkaçı olabiliyor. Mekânın uygun kavramlaştırılması sorunu insan pratiklerinin onun karşısındaki durumuna göre sonuçlandırılıyor. Başka türlü söylemek gerekirse, mekânın doğasından

ma çabası olarak adlandırabilecek çalışmalar sayesinde mekânla insan, mekânla toplum ve mekânla mekân ve mekânla kentin ruhu arasındaki ilişkiler bütünü kavranabilmiş olacaktır. Kaldı ki mekânla toplumun ve insanın ilişkisi, bu ikisi üzerinden mekânla mekânın ilişkisi, insanın ve toplumun mekânla ilişkisi ise mekân üzerinden kendileriyle ilişkileri anlamına gelmektedir. “Şehircilik bu anlamda sosyal bir faaliyettir.”⁸ “Bir nesne olduğu kadar, bir özne de olan kentin organik ve sembolik yapısı, Kürşat Bumin’in Patrick Gaddes’e dayanarak belirttiği gibi, bir cetvel ve bir pergelle anlaşılabilir. Bir bilim olarak şehircilik ‘kentin şiiri ve metafiziğini’ anlayamaz, ayrıca anlamak da istemez.”⁹ Söz konusu metafiziği anlamak için ihtiyaç duyulan şey, teknikten daha çok mekânın felsefesi ve teknik donanımlardan daha çok amaçların belirlenerek mekâna dair yapım programının oluşturulmasıdır.¹⁰ Hatta varlığını uzun süre devam ettiren bir kentsel mekân, hızla değişen mimari tarzlara rağmen biçimsel olarak değişmiyorsa burada mimariden daha fazla sosyal ve kültürel yapıdan bahsetmek daha doğru bir yaklaşım olacaktır. Böyle durumlarda mekân veya yapı güncel işlevlerinden ziyade meydana geldiği zaman sürecine göre değerlendirmeye tabi tutulmalıdır.

doğan felsefi sorulara felsefi yanıtlar yok. Yanıtlar insan pratiklerindedir. Bu durumda “mekân nedir” sorusunun yerini “değişik insan pratikleri nasıl değişik mekân kavramlaştırmaları yaratıp kullanıyor?” sorusu alıyor. Örneğin, mülkiyet ilişkisi tekeli denetimin içinde işleyebileceği mutlak mekânlar yaratıyor. Nüfus, mal, hizmet ve bilgi hareketleri görelilik mekânda oluşuyor. Çünkü mesafenin direnişinden kurtulmak para, zaman, enerji ve benzerlerini gerektiriyor. Arazi parselleri de getiriyor, çünkü başka parsellerle ilişkileri var. Demografi, piyasa ve perakende satış güçleri bir kentsel sistem içinde yeteri kadar gereklidirler ve ilişkisel mekân, kira biçiminde toplumsal insan pratiklerinin bir unsuru olarak vücut bulur. Kentsellik ve toplumsal süreç-mekânsal biçim konularını anlamak, insan faaliyetlerinin belirli mekân kavramları ihtiyacını nasıl doğurduğunu ve günlük toplumsal pratiğin mekânın doğasına ve toplumsal süreçle mekânsal biçim arasındaki ilişkiye dair derinmiş gibi görünen felsefi sırları nasıl kolayca çözüverdiğini anlamamızı gerektirmektedir.” (Harvey, s.18-19.)

8 Granai, Françoise, s.5.

9 Kürşat Bumin, *Demokrasi Arayışında Kent*, Kent-Koop Yayınlar, Ankara, 1986, s.3.

10 Robert Sommer, *Personal Space*, The Behavioral Basis of Desing, Prentice-Hall, Inc. New Jersey, 1969, p.9.